Stud.Jur.
Den digitale midtsidejurist

MONICA MÆLAND

– organisasjonsmenneske, jurist og justisminister

Tekst: Redaktørene
Foto: Sondre Østensen-Landvik

Det er tre kropper proppa fulle av Sars-Cov-2-antistoffer som denne lumre mandags ettermiddagen befinner seg i et par sofaer ved Justisdepartementets møteromavdeling. Vi sitter tvers overfor en av Norges mektigste kvinner. En kvinne av liten figur, blondbleika hår og et stålsettende, bestemt blikk. I sin svarte dress og korallfargede bluse sitter hun, justisministeren, og begynner å fortelle oss om hvordan hun kom inn på tanken om *juridikum*.

– Ingen jurister i familien, ingen arvede advokatkontor sånn som jeg opplevde at veldig mange andre jusstudenter rundt 90-tallet hadde på Karl Johan i Oslo. Det var høy lakkskofrekvens. Men jeg studerte jo i Bergen, hovedsakelig. Tok først forberedende i syv og åtti, og så hadde jeg ett år i Oslo da jeg tok de to siste avdelingene der i 1994. Så reiste jeg tilbake til Bergen. Men nei, i min familie var det ingen med universitetsutdannelse. Vi pleide å spøke da vi så på «Law and Order in LA» om at vi alle skulle bli advokater. Sannheten var vel at jeg var veldig interessert i samfunnsfag og politikk, etter jeg hadde hatt rettslære på ungdomsskolen. Derfor bestemte jeg meg ganske tidlig for å studere jus.

Siden ble hun aktiv i ungdomspolitikken på videregående og inneklemt i et dilemma: skulle hun holde fast ved jussplanen, eller heller studere samfunnsvitenskap? Hun holdt fast ved planen og hadde mange engasjerende studentår i Bergen. Monica var blant annet leder i Studenttinget, aktiv i Bergen Konservative Studenterforening og satt i arbeidsutvalget til Norsk Studentunion. Fakultetsråd og det hele. Aktiv i organisasjonsliv og studentpolitikk.

– Det var veldig kjekt, men så måtte jeg skjerpe meg litt og gjøre ferdig juridikummen. Den våren jeg var ferdig gikk vi ut noen hundre stykker, og det var særdeles få jobber. Tror det kanskje var én fullmektigstilling utlyst i Bergen. Arbeidsmarkedet var ganske tøft, så jeg søkte sånn type politivikariat, 50 % stilling, jeg søkte på alt som var. Advokatfirmaene fikk meg også bankende på døren, da jeg måtte oppsøke jobbene selv.

Etter hvert ville de gamle interessene komme og hanke inn en redning før hun hadde gått arbeidsledig lenge. I 1994 var den berømte folkeavstemmingen om EU-medlemskap i Norge. Like ivrig for å lufte politikkengasjementet, fikk Monica tilbud om å jobbe med EU-valgkamp i Høyre. Den høsten knyttet hun bekjentskap med et nåtidig Instagram-ikon, den kommende Bergens-ordføreren Trude Drevland. Trudes ektemann drev advokatvirksomhet. Drevland sørget for å koble de to. I løpet av oktober var hun på intervju, og 1. desember 1994 var hun fullmektig. Hva jobbet hun med da?

– Mye rart. Det var barnevern, fylkesnemnd og strafferett: første varetektsfengsling var for en som var beskyldt for å delta i et ran av en bank i Åsane. Så det var full fart. Psykisk helsevern, samlivsbrudd og asylrett. Det var veldig variert, og jeg hadde en fantastisk læretid i to år. Trudes ektemann lærte meg at alle som kom inn døra på vårt kontor, de fortjente å møte det beste. Liten og stor, høy og mørk, fattig eller rik, uansett hvilken bakgrunn man hadde eller hva man var beskyldt for å ha gjort så skulle man få den beste behandlingen. Etter hvert ble jeg en del av advokatfellesskapet, og var der i fem år.

> **Vi pleide å spøke da vi så på «Law and Order in LA» om at vi alle skulle bli advokater.**

Så forteller Monica at fru Solberg, som ledet nominasjonene til kommunevalget i 1999, hadde tatt kontakt med henne og spurt om hun ikke ønsket en periode ved Bergen rådhus. De kjente hverandre fra studentpolitikken. Monica sammenligner det med å få mulighet til å dyrke hobbyen sin på fulltid; om man driver med musikk på fritiden og får tilbud om bare å drive med dette, så takker man selvsagt ja. Hobbypolitikeren ble fulltidspolitiker, og det hele startet egentlig der, med Solbergs telefonsamtale for 22 år siden.

I bystyret var hun først i opposisjon, deretter byrådsleder i 10 år. Høyre hadde ikke vært i posisjon i byen på 16 år, og hun hadde en kjent kaffegrossist, Hermann Friele, med seg som ordfører. En utfordrende kommuneøkonomi måtte ryddes opp i, og hun var i byrådet de neste 13 årene frem til fru Solberg igjen ringte på telefonen, da Høyre gikk inn i regjering i 2013.

– Da trådte jeg inn som næringsminister og fikk brynt meg gjennom en økonomisk nedgangstid med oljekrisen.

Vi spør hvordan det var å kombinere juristutdannelsen med næringsministerrollen.

– Jeg har jo ikke jobbet som jurist eller advokat siden 1999. Men det å ha den bakgrunnen har vært veldig bra. Det er metode, en måte å tenke på – og det å forstå regelverk når man skal endre det tenker jeg har vært bra. Selv om jeg iblant kan føle at min juridikum er litt gammel, så er jeg veldig glad at jeg har den bakgrunnen – med 20 år som politiker, og jurist før det. Hele poenget med å være politiker er jo å gjøre en forskjell. Mye handler om nye regler, nye veiledere og så videre. I løpet av mine år har jeg frontet mange lovforslag som statsråd, fordi det er del av det å utvikle et samfunn, modernisere og å gjøre endringer.

Da FrP gikk ut av regjering i begynnelsen av 2020, trådte hun inn i justisministerrollen, noe brått. På spørsmål om hun oppfattet at departementet hadde vært gjennom en turbulent periode før hun overtok posten, avbryter hun:

– Ja, det hadde vært mange her. Så jeg spøkte litt da jeg kom inn, og fikk delta på en fest som ble stelt i stand. Den var planlagt på forhånd, det var jo ingen som visste at Fremskrittspartiet skulle

gå ut av regjeringen … Så det var fest på Bristol, og jeg var innom for å hilse på departementet. Da sa jeg, hvis dere ikke gidder å lære dere navnet mitt, så kan dere kalle meg nummer åtte. Det går helt fint.

Hun forteller at alle var opptatt av de mange justisministrene som hadde vært i departementet før hun, men selv kunne hun ikke være så opptatt av det da hun ikke kunne gjøre noe med den saken. Det *hun* var opptatt av var å gjøre jobben sin. I tillegg var det stas å komme til Justis- og beredskapsdepartementet. De vanlige arbeidsdagene ble det få av før koronakrisen inntraff.

– Døgnet har gått med til å håndtere korona i løpet av det siste året. Vi har likevel jobbet mye med ordinær produksjon av stortingsmeldinger og fremmet store lovarbeid. Selv om noen ting har gått noe saktere, er jeg veldig stolt av departementet som har greid å produsere utrolig mye som lederdepartement i krisehåndteringen. Vi har ansvar for samfunnssikkerhetsavdelingen, DSB og Lovavdelingen har måtte jobbe døgnet rundt. Innvandringsavdelingen, kriminalomsorgen og domstolen ble satt i en helt ny situasjon og alle har blitt kraftig påvirket av korona. Det har vært et enormt arbeidspress, men det har vært gjort en utrolig stor og viktig jobb.

Vi lurer på om det er noe som er blitt klarere med korona, om hun har skiftet perspektiv?

– Dette er den største krisen Norge har vært i siden krigen. Det å stenge ned et samfunn, med alle de komplikasjonene det medfører med store konsekvenser. Særlig har jeg vært bekymret for sårbare grupper, barn og unge. Jeg har blitt oppmerksom på hvem som virkelig må ta konsekvensene av en sånn pandemi. Jeg mener samtidig det har vært ekstremt meningsfullt. Vi har hele tiden prøvd å løse ting, med situasjoner vi aldri har vært i før.

Monica tenker tilbake til da hun ble med i Unge Høyre var det fordi hun var opptatt av mangfold, valgfrihet og et åpent, et grenseløst Norge, og så skaper man et samfunn med restriksjoner, som stenger folk ute, stikk motsatt av det samfunnet hun egentlig tror på. For å sikre helse og liv, og forhindre en utvikling man har sett i endel andre land, har det dessverre vært nødvendig. Hun tror alle gleder seg veldig til pandemien er ferdig.

Å stille til Stortinget har Monica takket nei til flere ganger, også dette året. Men hun vil fortsatt jobbe hardt for å fortsatt være statsråd, og holde Høyre i regjering. Det blir hovedjobben frem til 13. september. Hun avslører ingen andre planer om tiden fremover, dersom prosjektet Solberg er ferdig til høsten. Men om Solberg III blir noe av, sier hun at det står en kø av ting de ønsker å få gjennom. Vi spør om en samtykkelov står i denne køen, for eksempel.

– Samtykkelov er jo en av de tingene, å se på seksuallovbrudd. Vi jobber nå med en handlingsplan om vold i nære relasjoner. Jeg fikk nylig forelagt Partnerdraputvalgets rapport som gav grunn til alvorlig ettertanke. Når det i syv av ti tilfeller er blitt gitt forvarsel så betyr det at liv kan reddes, familier kan berges. Vi har en jobb å gjøre med straffeloven og i kriminalomsorgen med økte soningskøer etter korona. Domstolsreformen skal sette seg, vi moderniserer lyd og bilder, sikrer bevis. De kriminelle får også mer sofistikerte metoder som vi må følge.

Etter Monica sitt syn har opposisjonen en plan om å reversere politiet og de nye reformene. Samtidig påpeker

> **Samtykkelov er jo en av de tingene, å se på seksuallovbrudd**

vi at den nåtidige kritikken av politiet ikke gjelder sentralisering, den omhandler maktovertramp, der politiet går ut over de materielle kompetansehjemlene som Stortinget har satt. Og der politiet er gitt rom for skjønn, er det tegn til myndighetsmisbruk. Ulovlige og inhumane ransakinger av rusavhengige, samt profilering av etniske minoriteter kan ikke være et nødvendig onde for at politiet skal utøve voldsmonopolet de er tillagt.

– Politidirektoratet og Statsadvokaten gjennomgår nå disse rusransakningene. Og det er viktig. Politi har jo veldig høy tillit. Politiet skal heller ikke forskjellsbehandle noen på noe grunnlag.

Monica synes en kvitteringsordning for politiet, som krevd av blant annet African Student Association for å få

statistikk vedrørende omfanget av profilering og fremme likebehandling av etnisiteter, er en dårlig idé som ikke svarer på utfordringene. Dette har hun svart Stortinget på. Hun fremholder at vi trenger et politi med legitimitet som vi kan være trygge på, og som holder seg innenfor de lover og regler som gjelder. Hvordan dette skal oppnås i lys av de nylige politiskandalene som har versert, er hun ikke like tydelig på. Likevel mener hun at vi i Norge er i en særstilling.

– Vi er heldige, vi i Norge. Politiet har lang utdanning, og slik sett stiller vi bedre enn mange andre land.

En gang til, prøver vi å få justisministeren til å uttale seg om en samtykkelov. For Istanbul-konvensjonen krever at partene transformerer lovgivning om seksuallovbrudd til å ta utgangspunkt i en samtykkebasert definisjon. Uavhengig av dette, mener ministeren at Norge har en særdeles omfattende lovgivning knyttet til seksuallovbrudd.

– Så ser vi jo at Sverige har innført en samtykkelov, og jeg har sagt at det er noe vi skal vurdere. Det er noen betenkeligheter fordi seksuell omgang mellom to veldig sjelden er basert på underskrift i fire eksemplarer. Men det er jo likevel sånn at for mange opplever at de har hatt sex mot sin vilje. Og det er ikke greit i det hele tatt. Jeg har varslet at vi skal ha en gjennomgang av dette temaet.

Vi viser til at samtykkedefinisjonen ikke var det eneste som låg til grunn for det svenske lovforslaget. Her gikk man også inn for å støtte voldsofferet med oppnevnt kontaktperson som skulle ivareta fornærmede gjennom en retraumatiserende rettsprosess.

– I distriktene har vi nå egne enheter som skal følge opp mennesker utsatt for integritetskrenkelser. Rundt i de store byene har vi voldtektsmottak. Det er mye å gjøre på dette området og, det er en veldig alvorlig krenkelse det er snakk om. Jeg opplever at politiet prioriterer disse sakene høyt. Er det grunnlag for å gjøre noe med

lovverket, så mener jeg vi skal ha en åpen holdning til å ta de vanskelige debattene.

Når det gjelder straffereaksjonen mot tiltalte, har Høyesterett med Matningsdal i spissen argumentert i mot de forhøyede strafferammer for seksuallovbrudd. Dette fordi det binder opp dommerskjønnet, og har en mindre konstruktiv effekt for domstolene i møte med voldtektssaker. Vi spør videre om oppreisning i tråd med sårbarhetsprinsippet for voldtektsutsatte burde hensynta alvorligheten av det psykologiske traumet man blir påført.

– Skyld og uskyld handler ikke om straffenivå. Om man er tiltalt for noe vil jo ikke straffenivået kunne avgjøre skyldspørsmålet. Også har du lovgiver, som gjør det til et politisk spørsmål om hvor minstestraffen skal ligge. Hvis det er politisk grunnlag for å betegne disse sakene som alvorlige nok til å ha høy minstestraff, så skal straffen være høy. Det skal ikke føre til at færre blir dømt. I spørsmålet om straff går det en tydelig linje mellom skyld, og uskyld. Videre er det jo klart at mens

en straffedømt har sonet ferdig, er det ikke sikkert at en voldsutsatt har gjort seg ferdig med den man ble utsatt for. På generelt grunnlag må vi også bli bedre på offeroppfølgning. I slike saker vil det være relevant å bruke omvendt voldsalarm, og å åpne opp for å varsle offeret når domfelte har permisjon eller er løslatt – det er jeg veldig opptatt av.

En politisk rådgiver har overvært samtalen vår fra rommets hjørne. Han ber oss om å «wrap it up».

Hadde Monica sett for seg å sitte her som justisminister i dag?

– Nei, det hadde jeg absolutt ikke. Jeg har spøkt mye med det at de aller flinkeste studentene i min tid ville begynne i lovavdelingen. Jeg måtte bli politiker for å bli sjef for Lovavdelingen. Jeg sa til Høyesterettsjustitiarius sist uke at jeg må komme nedom på besøk, for den eneste måten å komme dit på er å være justisminister. Hvis jeg ikke hadde gått tilbake til politikken, så hadde nok min karriere vært basert på advokatvirksomhet og å gå i retten. Men det er stor stas å være jurist og Justisminister, samtidig som min rolle her er som politiker. Jeg tar politisk ansvar ved politiske avgjørelser, og får bryne meg på alle de flinke menneskene som jobber her.

Jeg har spøkt mye med det at de aller flinkeste studentene i sin tid ville begynne i lovavdelingen, og jeg måtte bli politiker for å bli sjef for lovavdelingen